

ภูมิวาริน อนุรักษ์

คู่มือเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ

ฉบับที่ 45 เดือนพฤษภาคม 2560

จากใจบรรณาธิการ **ภูมิวาริน** อนุรักษ์ดินและน้ำ

บทบรรณาธิการ

“หญ้าแฝก” เป็นพืชที่มีศักยภาพในทางเกษตรกรรมมีหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน สถาบันการศึกษา ตลอดจนประชาชนทั่วไปและราษฎรที่ประกอบอาชีพทางการเกษตร ได้ให้ความสนใจและต้องการนำไปขยายผลโดยเล็งเห็นถึงประโยชน์สรรพคุณในหญ้าแฝก และพร้อมที่จะสนองพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร เกี่ยวกับหญ้าแฝกอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านการวิจัยและการทดลอง การส่งเสริมขยายผล และการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ซึ่งทางสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) ในฐานะเป็นหน่วยงานกลางในการดำเนินงานสนองพระราชดำริ ด้านการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝก ยังคงทำหน้าที่เป็นแกนกลางในการประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ตลอดจนการขยายผลสู่ประชาชน เพื่อให้การอนุรักษ์ดินและน้ำเกิดประโยชน์สูงสุด และเกิดผลสัมฤทธิ์ทางการปฏิบัติได้ดีขึ้น

สำหรับจลสารภูมิวารินอนุรักษ์ฉบับนี้ จะนำเสนอการประกวดผลงานด้านการส่งเสริมการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ครั้งที่ 10 ประจำปี 2559 - 2560 (ตอนที่ 1/2) ซึ่งปีนี้จัดขึ้นภายใต้แนวคิด **“1 ทศวรรษ หญ้าแฝก V - STRONG Network มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน”** นำเสนอผลการศึกษา **“หญ้าแฝกฟื้นฟูดินกล่ม”** โดย นายพงศธร บรรณโสภิชฐ์ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ร่วมเป็นส่วนส่งเสริมและพัฒนาชุมชนต้นน้ำ สำนักอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช **“หญ้าแฝกในหินศิลาแลง”** โดยนายสมศักดิ์ สันติสุรัตน์ นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการพิเศษ สำนักอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช เพื่อดูความสามารถของระบบรากหญ้าแฝก และบทความ **“หญ้าแฝกสีม่วง”** ที่มีการขยายพันธุ์โดยใช้ดินจากพื้นที่ต่าง ๆ มาเพาะ หรือเพิ่มปริมาณปุ๋ยหรือธาตุอาหารลงในแปลงทดลองหญ้าแฝกสีม่วง และการติดตามผลการดำเนินงาน โครงการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริในพื้นที่จังหวัดอุดรดิตถ์ ร่วมกับกรมป่าไม้

ท้ายนี้ กองบรรณาธิการ ขอขอบคุณทุกท่านที่ได้ร่วมส่ง งานวิจัย ข่าวสาร หรือกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินงานหญ้าแฝก ลงในจลสารภูมิวารินอนุรักษ์ ฉบับนี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่า จลสารภูมิวารินอนุรักษ์ ฉบับนี้ จะเป็นอีกหนึ่งสื่อกลางในการเผยแพร่งานโครงการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ไปสู่เกษตรกรและประชาชนอย่างแท้จริง

สารบัญ

CONTENTS

ภูมิวาริน

อนุรักษ์

4-9

การประกวดการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝก

อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ครั้งที่ 10 ประจำปี 2559 - 2560 (ตอนที่ 1/2)

โดย : นายประเดิมชัย แสงคู่วงษ์ ที่ปรึกษาด้านการอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำ
กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

10-15

หญ้าแฝกพื้นฟูดินถล่ม

โดย : นายพงศ์ธร บรรณโตภิษฐ์ นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการพิเศษ

สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 5 (นครราชสีมา) กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

16-19

การปลูกหญ้าแฝกในหินศิลาแลง

โดย : นายสมศักดิ์ สันติสุรัตน์ นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการพิเศษ

สำนักอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

20-23

หญ้าแฝกสีม่วง

โดย : นายสมศักดิ์ สันติสุรัตน์ นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการพิเศษ

สำนักอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

24-30

การติดตามผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
ในพื้นที่จังหวัดอุดรดิตถ์

โดย : กลุ่มแผนงาน กองแผนงานและวิเทศสัมพันธ์ สำนักงาน กปร.

การประกวดการพัฒนาและรณรงค์
การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ครั้งที่ 10
ประจำปี 2559 - 2560 (ตอนที่ 1/2)

โดย : นายประเดิมชัย แสงคู่วงศ์
ที่ปรึกษาด้านการอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำ
กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

การประกวดผลงานการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ครั้งที่ 10 ประจำปี 2559 - 2560 ซึ่งดำเนินการโดยความร่วมมือขององค์กรผู้ร่วมจัด 4 องค์กร ประกอบด้วย มูลนิธิชัยพัฒนา สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) กรมพัฒนาที่ดิน และบริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน) ในปีนี้จัดภายใต้แนวคิด **“1 ทศวรรษ หญ้าแฝก V - STRONG Network มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน”** ซึ่งได้แยกประเภทของการประกวดออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ ดังนี้

1. รางวัลประเภทส่งเสริมการปลูกและขยายผล
2. รางวัลประเภทส่งเสริมหัตถกรรมผลิตภัณฑ์จากใบหญ้าแฝก

ซึ่งในแต่ละประเภทยังได้มีการแยกรายละเอียดไปตามสภาพพื้นที่ที่ดำเนินการ โดยมีรางวัลพิเศษ โฉ่พระราชทานให้กับบุคคลและหน่วยงานด้านการส่งเสริมที่มีความโดดเด่นเป็นพิเศษ ซึ่งประกอบด้วย

ประเภทส่งเสริมการปลูกและขยายผล มีการพิจารณาแยกตามสภาพพื้นที่ที่มีการใช้ประโยชน์ เช่น **พื้นที่ลาดชัน พื้นที่เชิงลาดแหล่งน้ำ/ไหลทาง พื้นที่สภาพพื้นดิน**

มีปัญหา พื้นที่แหล่งเรียนรู้และขยายผล และได้มีการพิจารณารางวัลพิเศษ โฉ่พระราชทานให้กับผู้ที่มีผลงานโดดเด่นเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางมาอย่างยั่งยืนยาวนาน รวม 4 รางวัล คือ

- * รางวัลเกียรติยศหญ้าแฝกต้นแบบความยั่งยืน
- * รางวัลประเภทความยั่งยืน
- * รางวัลประเภทหน่วยงานร่วมส่งเสริมการปลูกและขยายผลการใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ
- * รางวัลประเภทสถานีพัฒนาที่ดินที่ส่งเสริมการปลูกและขยายผลการใช้ประโยชน์จากหญ้าแฝก

สำหรับประเภทการส่งเสริมหัตถกรรมผลิตภัณฑ์จาก ใบหญ้าแฝก ได้แยกออกเป็นสองประเด็นย่อย คือ **ด้านความคิดสร้างสรรค์** และ**ด้านการออกแบบ** และถ่ายทอดองค์ความรู้ผลิตภัณฑ์

ในการประกวดครั้งนี้ มีผู้ส่งผลงานเข้าประกวด ทั้งประเภทบุคคล ชุมชน และหน่วยงาน รวมทั้งสิ้น 105 ผลงาน มีผู้ได้รับการพิจารณาให้ได้รับรางวัล ประเภทต่าง ๆ รวมทั้งสิ้น 30 ผลงาน ทั้งรางวัลชนะเลิศ และรางวัลชมเชย ในจำนวนผลงานที่ผ่านเกณฑ์การพิจารณาจะได้รับโล่รางวัลพระราชทานจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จำนวน 14 รางวัล และโล่รางวัลจากผู้ร่วมจัด 26 รางวัล เมื่อพิจารณาแยกตามประเภทของการประกวด สามารถแยกได้ดังนี้

- * **ประเภทส่งเสริมการปลูกและขยายผล** จำนวน 16 ผลงาน ประกอบด้วย รางวัลชนะเลิศ 5 รางวัล และรางวัลชมเชย 11 รางวัล
- * **ประเภทส่งเสริมหัตถกรรมผลิตภัณฑ์จาก ใบหญ้าแฝก** จำนวน 10 ผลงาน ประกอบด้วย รางวัลชนะเลิศ 2 รางวัล และรางวัลชมเชย 8 รางวัล
- * **ประเภทรางวัลพิเศษ** รวม 3 รางวัล ประกอบด้วย
 - รางวัลประเภทความยั่งยืน 1 รางวัล
 - รางวัลประเภทหน่วยงานร่วมส่งเสริมการปลูกและขยายผล 1 รางวัล
 - รางวัลประเภทสถานีพัฒนาที่ดินที่ส่งเสริมการปลูกและขยายผล 1 รางวัล

ประเภทหน่วยงานส่งเสริมการปลูก

ประเภทแหล่งเรียนรู้

ประเภทพื้นที่ลาดชัน

นอกเหนือจากนั้นยังได้มีการพิจารณามอบรางวัลเกียรติยศ **“หญ้าแฝกต้นแบบความยั่งยืน”** ให้อีกหนึ่งรางวัลเป็นกรณีพิเศษอีกด้วย ซึ่งผู้ที่ได้รับรางวัลพิเศษนี้คือ จ.อ.เจียน สร้อยสม จังหวัดเพชรบุรี ผู้ซึ่งมีผลงานโดดเด่นในเรื่องหญ้าแฝกอย่างยั่งยืนยาวนานกว่าสิบปี และยังคงดำเนินการอย่างต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

ในโอกาสนี้จึงใคร่ขอแนะนำผลงานที่ จ.อ.เจียน สร้อยสม ได้ดำเนินการด้านการส่งเสริมและขยายผลการใช้ประโยชน์หญ้าแฝกเพื่ออนุรักษ์ดินและน้ำให้ทุกท่านได้รับทราบโดยละเอียดต่อไป

รางวัลเกียรติยศ **“หญ้าแฝกต้นแบบความยั่งยืน”**

จ.อ.เจียน สร้อยสม : บ้านรวมใจพัฒนา อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี

ด้วยความรักและศรัทธาในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร ที่ได้พระราชทานพระราชดำริให้นำหญ้าแฝกมาใช้ประโยชน์เพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ จึงได้นำความรู้ที่ได้รับมาจากการศึกษาดูงาน

ที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดเพชรบุรี มาปรับใช้ในพื้นที่ของตน ซึ่งแต่เดิมเป็นพื้นที่ที่มีปัญหาด้านโครงสร้างของดินเป็นอย่างมากหลังจากการนำหญ้าแฝกมาปลูกแล้วสามารถพลิกฟื้นจากสภาพดินซึ่งเคยเป็นดินดานให้สามารถใช้ประโยชน์ได้ดีในปัจจุบัน ผลผลิตที่เกิดขึ้นในพื้นที่ที่ใช้หญ้าแฝกปรับปรุงดินกลับดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ จ.อ.เจียน สร้อยสม ได้รับรางวัลในการส่งผลงานเข้าประกวดประเภทส่งเสริมการปลูกในโครงการประกวด **“การพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝก อันเนื่องมาจากพระราชดำริ ครั้งที่ 1 ประจำปี 2549”** และหลังจากที่ได้รับรางวัลชนะเลิศโล่พระราชทานมาแล้ว จ.อ.เจียน สร้อยสม ยังคงมีการนำหญ้าแฝกมาใช้ในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง พร้อมทั้งมีการพัฒนารูปแบบการใช้ประโยชน์ที่หลากหลาย โดยปลูกหญ้าแฝกร่วมกับไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชผักสวนครัว รอบแหล่งน้ำ เพื่อป้องกันดินพังทลาย

ประเภทความยั่งยืน

พื้นที่สภาพพื้นดินมีปัญหา

พื้นที่เชิงลาดแหล่งน้ำ

นอกเหนือจากนั้นยังได้อุทิศตนเป็นวิทยากรบรรยายความรู้พิเศษด้านการนำแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช บรมนาถบพิตร มาใช้ประโยชน์ให้กับผู้สนใจทั้งนักเรียน นิสิต นักศึกษา ประชาชน ผู้นำชุมชนทั่วไป ทั้งในพื้นที่และต่างพื้นที่อย่างสม่ำเสมอ นอกจากนั้น ยังได้รับพระมหากรุณาธิคุณจาก สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่ทรงนำคณะกรรมการรางวัลนานาชาติ มูลนิธิสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหิดล มาศึกษาดูงานในพื้นที่ดินทำกิน ของจำเอนเจียน ฯ เมื่อวันที่ 29 มกราคม 2549 ซึ่งถือเป็นเกียรติประวัติที่เป็นมงคล แก่ชีวิตและครอบครัวของท่านเป็นอย่างยิ่ง

ปัจจุบัน จ.อ.เจียน สร้อยสม ได้รับเกียรติจากหลาย ๆ หน่วยงานเชิญเป็นวิทยากรไปบรรยายพิเศษ ทั้งในประเทศ และต่างประเทศอย่างสม่ำเสมอ และยังคงมุ่งมั่นให้ท่านได้สืบสานแนวพระราชดำริให้มีความยั่งยืน ยาวนาน สืบต่อไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ผู้เขียนขอแสดงความชื่นชมยินดีกับ จ.อ.เจียน สร้อยสม ไว้ ณ โอกาสนี้ด้วยและขอให้ท่าน ได้ช่วยสืบสานงานหญ้าแฝกให้มีความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนสืบต่อไปตราบนานเท่านาน

รางวัลเกียรติยศ
“หญ้าแฝกต้นแบบ
ความยั่งยืน”

ความโดดเด่น
คือความรัก
ที่แห่งนี้
แม้วันวาน
มีรูปแบบ
ทั้งเทคนิค
ทั้งไทยเทศ
เพราะลุงเจียน
ให้แปลงแฝก
เหนือได้อื่น
ร่วมน้อมเกล้า
คณะกรรมการ

ที่ได้เห็น
ในหญ้าแฝก
คือแปลงแฝก
จะผันเปลี่ยน
ที่หลากหลาย
การโปรโมท
ต่างรู้จัก
ผู้มากมี
ณ แห่งนี้
ขอให้ช่วย
ถวายพ่อหลวง
ขอปรบมือให้

เป็นประจักษ์
มิแปรเปลี่ยน
ของลุงเจียน
เกินสิบปี
การใช้ประโยชน์
เยี่ยมล้ำปรี่
แฝกได้ดี
ประสบการณ์
จยังยืน
ต่อสืบสาน
นานเท่านั้น
จากใจจริง

ปส. จินศิริ

หลุม้าแปกพื้นฟูดินถล่ม

โดย : นายพงศ์ธร บรรณโคธิษฐ์
นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการพิเศษ
กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

สถานการณ์อุทกภัยรุนแรงในหลายปีที่ผ่านมาก่อให้เกิดความเสียหายแก่สังคมไทยอย่างใหญ่หลวง ประชาชนตกอยู่ในสภาวะทุกข์ยากเดือดร้อนจำนวนหลายล้านคน อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อทางด้านสิ่งแวดล้อม แม้แต่ปัญหาการเกิดน้ำป่าไหลหลากและดินโคลนถล่มก็มีให้เห็นบ่อยครั้งขึ้น โดยเฉพาะในพื้นที่ตำบลนบพิต อำเภอนบพิต จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีลักษณะภูมิประเทศและสภาพพื้นที่ทั่วไป เป็นพื้นที่ราบระหว่างหุบเขาสลับภูเขาสูงและที่ราบริมน้ำ และยังเป็นพื้นที่ภูเขาที่มีความลาดชันประกอบด้วยหินดินดานและหินแกรนิต ซึ่งผุพังเป็นดินทำให้ชั้นดินหนา บ้านเรือนบางส่วน ตั้งอยู่บนชั้นหน้าดินที่ถูกเปิดโล่งทำให้เกิดดินถล่มได้ง่าย **“นบพิต”** จึงกลายเป็น พื้นที่เสี่ยงภัยที่ได้รับผลกระทบจากดินถล่มโดยตรง

แม้ว่าการแก้ไขปัญหาดินถล่มอาจมีหลากหลายวิธี อาทิ ด้านวิศวกรรมด้วยการทำเขื่อนหรือกำแพงกันดิน แต่เป็นวิธีการที่ใช้งบประมาณค่อนข้างสูง จากแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ที่ทรงมีสายพระเนตรอันยาวไกล ในการแก้ไขปัญหาก็เพื่อฟื้นฟูพื้นที่ดินถล่มเมื่อปี 2555 โดยทรงแนะนำให้นำต้นไม้มาปลูกร่วมกัน ทั้งไม้โตเร็วและไม้โตช้าในพื้นที่ดินถล่ม **กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช** โดยกลุ่มงานวิชาการ

สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 5 (นครศรีธรรมราช) ร่วมกับ **ส่วนส่งเสริมและพัฒนาชุมชนต้นน้ำ สำนักอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำ** จึงได้จัดทำโครงการวิจัยโดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก**สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.)** และน้อมนำแนวพระราชดำริดังกล่าวมาปรับใช้ในการทำงานร่วมกับการปลูกหญ้าแฝกและวิธีกลโดยใช้เทคโนโลยีแบบง่าย ๆ ประชาชนที่อยู่ในพื้นที่เสี่ยงภัยสามารถดำเนินการได้เอง ทั้งยังไม่ต้องดูแลรักษามากนักและประหยัดค่าใช้จ่ายมากกว่าวิธีอื่น

โครงการ การศึกษาวิธีการฟื้นฟูพื้นที่ดินถล่มโดยการปลูกต้นไม้ร่วมกับหญ้าแฝกและวิธีกลในพื้นที่ ต.นบพิต อ.นบพิต จ.นครศรีธรรมราช จึงเกิดขึ้น

โครงการนี้ดำเนินการในรูปแบบที่ใช้กำลังคนและไม่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูง โดยใช้วิธีนำไม้ไผ่สับพากรากกันขวางตามความลาดชัน เป็นชั้นบันไดและใช้ตาข่ายพรางแสงหรือสแลนมาคลุมหน้าดิน เพื่อป้องกันดินเลื่อนไหลและช่วยกักเก็บความชื้น ในดิน โดยทำงานจริงในพื้นที่ประสบภัยพิบัติดินถล่ม คือ **หมู่ที่ 8 บ้านทุ่งใน ต.นบพิต**

งานวิจัยดังกล่าวยังได้ศึกษาถึงผลกระทบการสูญเสียดินและน้ำ จากกระบวนการกัดเซาะพังทลายของดินและการเปลี่ยนแปลงความชื้นในดินภายหลังการปลูกหญ้าแฝกและวิธีกลร่วมกับไม้ป่าที่ปลูกเสริมด้วยต้นไม้โตเร็วและไม่โตช้า เพื่อฟื้นฟูต้นน้ำที่เกิดดินเลื่อนไหลหรือดินถล่มและเปรียบเทียบผลกระทบการสูญเสียดินและน้ำในแปลงที่ปล่อยทิ้งไว้ตามธรรมชาติ แปลงที่มีการปลูกหญ้าแฝกและวิธีกล และแปลงที่มีการปลูกหญ้าแฝกและวิธีกลร่วมกับการปลูกไม้ป่าเสริมด้วยไม้โตเร็วและไม่โตช้า โดยไม้โตเร็ว เช่น ตะกู จำปาป่า ตะเคียนทอง ยางนา แซะ มะเดื่อชิง และไม่โตช้า เช่น ประดู่ป่า หลุมพอ พะยอม เหยียง ทูเรียนป่า มะมุด ฯลฯ

ก้าวแรกจึงเกิดขึ้นโดยเริ่มต้นการทำงานด้วยการปรับพื้นที่แปลงศึกษา เกือบทั้งหมดขนาดใหญ่ ทำแนวร่องระบายน้ำ สร้างฝายชะลอน้ำ และทำแนวซันบันไดตามความลาดชัน หลังจากนั้นนำหญ้าแฝกมาปลูก นำไม้ไผ่สับฟากมาติดตั้งไว้หลังหญ้าแฝก ปลูกไม้ป่าโตช้าและโตเร็วผสมกันในพื้นที่และนำตาข่ายพรางแสงหรือสแลนมาคลุมพื้นที่ให้เต็มโดยใช้หมุดตอกยึดกับพื้นดินเพื่อป้องกันดินเลื่อนไหล

หลังจากนั้นวางแผนทดลองศึกษา ขนาด 4 X 20 ตารางเมตร จำนวน 3 ซ้ำ ประกอบด้วย

1. แปลงปลูกหญ้าแฝกและวิธีกล
 2. แปลงปลูกหญ้าแฝก วิธีกล และปลูกไม้ยืนต้น (ไม้โตช้าผสมกับไม้โตเร็ว)
 3. แปลงควบคุม หรือแปลงที่ปล่อยทิ้งไว้ตามธรรมชาติ
- เปรียบเทียบกันเพื่อศึกษาการสูญเสียหน้าดินและความชื้นในดินโดยมีเครื่องมือในการตรวจวัด ได้แก่ เครื่องมือตรวจ

วัดน้ำฝน และเครื่องวัดความชื้นของดินเป็นหลัก และด้วยสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณและพระปรีชาสามารถของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ด้านการเกษตร จึงมีการน้อมนำองค์ความรู้ตามแนวพระราชดำริ นอกจากการนำหญ้าแฝกมาปลูกเพื่อป้องกันดินพังทลายร่วมกับการปลูกต้นไม้ผสมผสานกันแล้ว ยังนำองค์ความรู้ตามแนวพระราชดำริด้านอื่น ๆ มาใช้ร่วมกัน ได้แก่

การสร้างฝายชะลอน้ำ (Check Dam) มาปรับใช้ในพื้นที่เพื่อเป็นการชะลอน้ำและสำรองน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้ง โดยการทำฝายเรียงหินด้วยการนำหินมาเรียงกันเพื่อดักตะกอน และกักเก็บน้ำ โดยทำไว้ในบริเวณลำห้วยจำนวน 5-6 แห่ง ตามสภาพพื้นที่ เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการรดน้ำต้นไม้ในแปลงทดลอง

การปลูกป่า 3 อย่างได้ประโยชน์ 4 อย่าง ดังนี้ **การปลูกไม้ใช้สอยหรือไม้พิน** เพื่อให้ได้ประโยชน์อย่างกระถินเทพาและจำปาป่า ที่สามารถนำมาทำเป็นเฟอร์นิเจอร์ในครัวเรือนและทำเชื้อเพลิงได้ นอกจากนี้ยังมี **ไม้เศรษฐกิจ**ไว้ทำที่อยู่อาศัยและจำหน่าย เช่น มีการปลูกไม้ยางนา พะยอม ตะเคียนทอง และไม้กั้นเกรา หรือมีการปลูกไม้กินได้หรือไม้ผลอย่างต้นประ มะมุด ทุเรียนป่า มะเดื่อชิง โดยการปลูกต้นไม้เหล่านี้ยังมีประโยชน์เพิ่มเติม คือ ช่วยในการอนุรักษ์ดินและน้ำ อีกทางหนึ่งและบางชนิดเป็นพืชตระกูลถั่วจึงช่วยปรับปรุงดินด้วย

การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ด้วยการทำตามแนวพระราชดำรินในการที่แนะนำไม่ให้เกษตรกรพึ่งพาอยู่กับพืชเกษตรแต่เพียงอย่างเดียว เพราะจะเกิดความเสียหายง่าย เนื่องจากความแปรปรวนของตลาดและความไม่แน่นอนของธรรมชาติ ทางออกก็คือเกษตรกรควรจะต้องมีรายได้เพิ่มขึ้นนอกเหนือไปจากภาคเกษตรพื้นที่วิจัยแห่งนี้ จึงมีการปลูกผักเหียงและสับปะรด ซึ่งเป็นพืชกินได้ร่วมกับการปลูกต้นไม้ชนิดอื่น ๆ เพื่อสร้างรายได้และช่วยปรับปรุงดิน

นอกจากนี้ยังมีการ**นำองค์ความรู้การปลูกป่าโดยไม่ต้องปลูก** ซึ่งเป็นวิธีฟื้นฟูป่าโดยใช้หลักวัชจรธรรมชาติ อันเป็นวิธีการที่เรียบง่ายและประหยัดในการดำเนินงานตลอดจนเป็นการส่งเสริมระบบวงจรป่าไม้ในลักษณะอันเป็นธรรมชาติดั้งเดิมด้วยการไม่ต้องไปทำอะไรเลยป่าจะเจริญเติบโตขึ้นมาเป็นป่าสมบูรณ์ โดยในพื้นที่ดังกล่าวมีพืชเบิกนำหลายชนิด ได้แก่ พังแหร มะเดื่อฉิ่ง กล้วยป่า รวมถึงเฟิร์นบางชนิดทำให้ช่วยฟื้นฟูสภาพดินให้ค่อย ๆ กลับคืนมาสมบูรณ์อีกครั้ง

นายพงษ์ธร บรรณโสภิษฐ์ นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการพิเศษ หัวหน้าโครงการวิจัยนี้ เล่าถึงการทำงานเก็บข้อมูลงานวิจัยนี้มารวม 2 ปี ว่าได้ดำเนินการวางแผนทดลอง 3 รูปแบบ คือ แปลงที่ปลูกหญ้าแฝกร่วมกับวิธีกล แปลงที่ปล่อยไว้ตามธรรมชาติ และแปลงที่ปลูกหญ้าแฝกร่วมกับวิธีกลและไม่ย่นดิน มาเปรียบเทียบกับด้านการเกิดน้ำไหลบ่าหน้าดินหรือการเกิดตะกอนและความชื้นในดินของแปลงทดลอง โดยการใช้เครื่องมือตรวจวัดและนำไปวิเคราะห์พบว่า แนวโน้มของข้อมูลในแปลงที่ปลูกหญ้าแฝกร่วมกับวิธีกลและไม่ย่นดิน จะเกิดน้ำไหลบ่าหน้าดินหรือตะกอนน้อยที่สุด และยังมี ความชื้นในดินมากกว่าแปลงอื่น ๆ ซึ่งเป็นไปตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 เรื่องของการนำต้นไม้มาปลูกร่วมกับการใช้หญ้าแฝก และวิธีกลผสมผสานกันจะเป็นวิธีการในการแก้ไขปัญหาการชะล้าง

พังทลายของหน้าดิน ช่วยรักษาความชื้นในดินและช่วยฟื้นฟูพื้นที่ที่เกิดดินถล่มได้เป็นอย่างดี

สำหรับการฟื้นฟูพื้นที่ดินถล่มนั้นจะใช้หลักการทั้งศาสตร์และศิลป์ผสมผสานกันในหลาย ๆ ด้าน เช่น ด้านพันธุ์ไม้ หากมีการปลูกไม้ไผ่ในพื้นที่ล่อแหลมต่อดินถล่มในช่วงแรก รางไผ่จะช่วยยึดประสานหน้าดินได้ดีและ

ควรปลูกเป็นแนวป้องกันให้ชิดกับพื้นที่ดินถล่มในช่วงแรก นอกจากนั้น ควรนำพวกพืชไร่ เช่น ปอเทืองหรือพืชตระกูลถั่ว มาช่วยปรับปรุงดิน ยึดหน้าดินในช่วงแรกของการฟื้นฟู ส่วนการปลูกหญ้าแฝกควรปลูกให้หนาและถี่ โดยมีระยะห่างระหว่างแถวไม่เกิน 3 เมตร และควรสร้างแหล่งกักเก็บน้ำไว้ใช้ในฤดูแล้ง

แม้มีอุปสรรคในการทำงานนานปีการที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะพื้นที่ที่มีความลาดชันและมีหินจำนวนมาก ทำให้ต้องมีการใช้งบประมาณสูง และใช้เวลามากในการปรับสภาพพื้นดิน อีกทั้งสภาพพื้นที่ที่เปิดโล่งเมื่อฝนตกทำให้เกิดการชะล้างหน้าดินเป็นจำนวนมาก จึงต้องแก้ไขปัญหาด้วยการปรับสภาพหน้าดินเพิ่มเติม นอกจากนี้สภาพพื้นที่ที่มีหินเป็นจำนวนมาก จึงยากต่อการเจริญเติบโตของต้นไม้และกล้าหญ้าแฝก แม้จะมีการเตรียมความพร้อมและนำความรู้ด้านต่าง ๆ ของการจัดการลุ่มน้ำเข้ามาเป็นกำลังสำคัญในการทำงานเป็นหลัก

การปลูกต้นไม้ร่วมกับหญ้าแฝกและวิธีกลในพื้นที่
ต.นบพิตดำ อ.นบพิตดำ จ.นครศรีธรรมราช จึงเป็นงานวิจัยที่มีความคาดหวังว่าจะสามารถแก้ไขปัญหาก่อนพื้นที่ที่เกิดเหตุการณ์ดินถล่มและใช้เป็นแปลงสาธิตให้กับ

พื้นที่อื่น ๆ มาศึกษาดูงานเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน นอกจากนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังสามารถนำความรู้และแนวทางการทำงานไปประยุกต์ใช้ เพื่อลดการสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนบนพื้นที่ดินน้ำ

เส้นทางในการทำงานของโครงการวิจัยดังกล่าว จึงเป็นก้าวแรกในการนำความรู้มาศึกษา ค้นคว้า ลงมือปฏิบัติ อีกทั้งยังเป็นการทำงานที่ประสานความร่วมมือ ร่วมใจระหว่างทีมวิจัยและชาวบ้านในพื้นที่ประสบภัย

ก้าวเล็ก ๆ ที่เริ่มเดินทางนี้จะกลายเป็นก้าวสำคัญในการหาแนวทางแก้ไขปัญหาก่อนในพื้นที่ เนื่องจากไม่มีใครสามารถทำให้ภัยพิบัติทางธรรมชาติหายไปได้ แต่การหาแนวทาง **“อยู่ร่วมกัน”** ย่อมเป็นหนทางรอดหนึ่งที่มีมนุษย์ต้อง **“เรียนรู้”** ธรรมชาติอันยิ่งใหญ่ เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาก่อนที่เกิดขึ้นได้อย่างยั่งยืนสืบไป

การปลูกหญ้าแฝกในหินศิลาแลง

โดย : นายสมศักดิ์ สันติสุรัตน์
นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการพิเศษ
สำนักอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำ
กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

ระบบรากของหญ้าแฝก จะมีรากที่ยังลึก และดิ่งลงไปตรง ๆ ในพื้นดิน ทำให้สามารถอุ้มน้ำและยึดเหนี่ยวดินได้มั่นคง หญ้าแฝกสามารถเกิดได้ทุกสภาพดิน ไม่ว่าจะเป็นดินร่วน ดินทราย ดินเหนียว หรือดินดาน รากของหญ้าแฝกสามารถระเบิดดินดานได้ และจะปรับสภาพพื้นที่ให้ดีขึ้นเนื่องจากรากหญ้าแฝกมีรากที่เจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว เส้นใต ยั่งลึกลงได้ในดิน และแตกแขนงเป็นรากฝอย ประสานกันแน่นเหมือนตาข่ายหรือร่างแหเกาะยึดดินให้มีความมั่นคงแข็งแรง การปลูกหญ้าแฝกติดต่อกันกับระบบรากจะเป็นเสมือนม่านใต้ดิน ชะลอการไหลของน้ำ ทำให้ได้ดินเกิดความชื้นในดินเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ ยังสามารถป้องกันการกัดเซาะของน้ำ สาเหตุของการเกิดร่องขนาดเล็กและขนาดใหญ่ ซึ่งเกิดขึ้นจากด้านล่างของแนวลาดชัน ย้อนขึ้นมาด้านบน เมื่อถึงแนวหญ้าแฝก ก็จะหยุดเพียงแค่นั้น ซึ่งกรณีดังกล่าวคันดินไม่สามารถหยุดยั้งได้

ด้วยเหตุนี้เอง ศูนย์สาธิตการพัฒนาระบบรากการใช้หญ้าแฝกด้านป่าไม้ที่ 3 (สุรินทร์) บ้านนาสนวน ตำบลจรัส อำเภอบัวเขต จังหวัดสุรินทร์ สังกัดสำนักอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช จึงได้ทำการทดลองปลูกหญ้าแฝกในหินศิลาแลง เนื่องจากระบบรากหญ้าแฝกสามารถชอนไชเข้าไปในหินได้ เพื่อเป็นการปรับสภาพพื้นที่ให้เหมาะสมกับการเจริญเติบโตของพืช ให้สามารถเจริญเติบโตได้ในที่ที่เป็นดินดานและเก็บความชุ่มชื้นได้ยาวนานกว่าเนื่องจากส่วนของรากหญ้าแฝก ที่สานกันเป็นร่างแห ช่วยดูดยึดน้ำไว้ในหิน

ผลจากการทดลองที่ผ่านมาพบว่า หญ้าแฝกมีการเจริญเติบโตอยู่บนหินได้ นอกจากนี้ หญ้าแฝกยังช่วยเพิ่มอัตราการระบายน้ำและอากาศ ระบบรากของหญ้าแฝกที่แผ่กระจาย มีส่วนช่วยให้ดินมีการระบายน้ำและอากาศได้ดีมากขึ้นกว่าไม่มีรากหญ้าแฝก การใช้หญ้าแฝกในการระเบิดหิน จึงเหมาะกับพื้นที่ที่เป็นสันเขาหรือบนภูเขาสูงที่มีสภาพพื้นที่ที่เป็นหินลูกรังหรือหินศิลาแลงได้ การใช้หญ้าแฝกระเบิดหิน จึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะช่วยในการอนุรักษ์ดินและน้ำในทุกสภาพพื้นที่ โดยเฉพาะพื้นที่ที่เป็นหินจากคุณสมบัติของหญ้าแฝกดังกล่าว ศูนย์สาธิตการพัฒนาระบบการปลูกหญ้าแฝกด้านป่าไม้ที่ ๓ (สุรินทร์) จึงได้ทำการทดลองในศูนย์ฯ โดยใช้หญ้าแฝกดอน ซึ่งเป็นชนิดที่ขึ้นได้ดีในพื้นที่แห้งแล้ง โดยมีขั้นตอนดำเนินงาน ดังนี้

ขั้นตอนการดำเนินงาน

1. เจาะหินศิลาแลงให้พอที่จะปลูกหญ้าแฝกได้
2. เลือกพันธุ์หญ้าแฝกที่สามารถทนแล้งได้ คือ พันธุ์หญ้าแฝกดอน
3. ควรใช้หญ้าแฝกที่ชำในถุง ไม่ควรใช้หญ้าแฝกแบบเปลือยราก

ผลจากการใช้หญ้าแฝกระเบิดหิน

เมื่อปลูกหญ้าแฝกได้ประมาณ 1 ปี ขนาดของหญ้าแฝกแตกกอมีขนาดใหญ่ ลำต้นแข็งแรง จนสามารถดึงหญ้าแฝกขึ้นมาพร้อมกับหินที่ทำการปลูกหญ้าแฝกไว้ แสดงให้เห็นว่าหญ้าแฝกมีระบบรากที่แข็งแรง เหนียว แม้กระทั่งในหินศิลาแลง รากหญ้าแฝกก็สามารถทะลุทะลวงช่องโหว่เข้าไปในหินได้

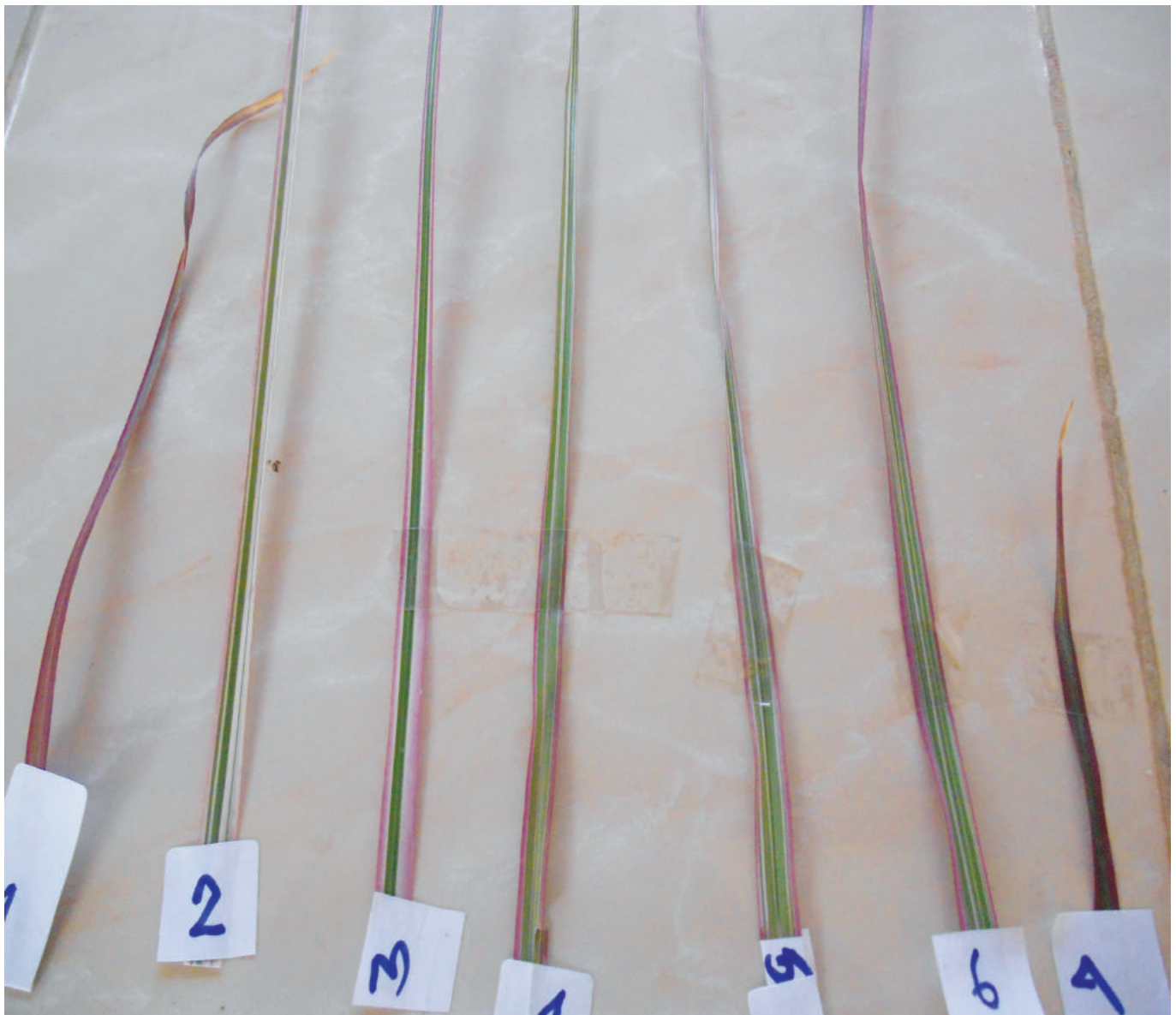
จากการทดลองนี้ สามารถนำไปส่งเสริมกับเกษตรกรที่มีพื้นที่เป็นลานหิน หรือพื้นที่ดินดาน ให้ใช้หญ้าแฝกในการปรับปรุงพื้นที่ให้สามารถใช้ประโยชน์ทางการเกษตรหรืออื่น ๆ ต่อไปได้

หญ้าแฝกสีม่วง

โดย : นายสมศักดิ์ สันติสุรัตน์
นักวิชาการป่าไม้ชำนาญการพิเศษ
สำนักอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำ
กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

ผู้เขียนได้อ่านจากจุลสารภูมิวารินอนุรักษ์ ฉบับที่ 37 เรื่องแฝกม่วง พบครั้งแรกในศูนย์สาธิตการพัฒนา และรณรงค์การใช้หญ้าแฝกด้านป่าไม้ที่ 3 (สุรินทร์) บ้านนาสนวน ตำบลจรัส อำเภอบัวเชด จังหวัดสุรินทร์ สำนักอนุรักษ์และจัดการต้นน้ำ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช เมื่อประมาณ ปี 2552 ลักษณะที่พบในครั้งแรก คือ ใบจะมี 3 สี คือ สีม่วง สีขาว และสีเขียว และได้ทำการขยายพันธุ์พบว่ามันยังเป็นลักษณะเดิมอยู่ คือมี 3 สีเช่นเดิมจึงได้ทำการศึกษาและขยายพันธุ์ต่อ และได้นำไปสกัด DNA ที่กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช เพื่อหาพันธุ์ที่แท้จริง พบว่าเป็นพันธุ์ สงขลา จากจุลสารภูมิวารินอนุรักษ์ ฉบับที่ 37 ผู้เขียนได้อ่านเรื่อง แฝกม่วงจากประเทศต่าง ๆ แล้วส่วนมากเป็นหญ้าแฝกที่มีโอกาสกลายเป็นวัชพืชได้ แต่หญ้าแฝกม่วงที่พบในศูนย์สาธิตการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกด้านป่าไม้ที่ 3 (สุรินทร์) นั้นไม่มีโอกาสกลายเป็นวัชพืชได้แน่นอน เนื่องจากเกิดจากหญ้าแฝกที่กลายพันธุ์นั่นเอง โดยผู้เขียนสันนิษฐานว่าสาเหตุที่ลำต้นและใบที่กลายเป็นใบ สีม่วง สีขาว และสีเขียวนั้น เกิดจากความผิดปกติของยีนของต้น ซึ่งอาจเกิดได้จากการขาดน้ำและไวรัสบางชนิด ที่สามารถให้ใบกลายเป็นสีม่วง สีขาวและสีเขียวจึงแสดงว่ามันกลายพันธุ์ ยีนที่สร้างคลอโรฟิลล์มันผิดปกติ

ลักษณะใบที่พบทั้งหมดในกอหญ้าแฝก

จากการสังเกตและขยายพันธุ์หญ้าแฝกม่วงนั้น มีลักษณะพิเศษ คือ จะออกสีม่วงเข้มตอนที่เริ่มช่วงเวลาที่ฝนตกชุกมีความชื้นมากพอ ช่วงเวลาหน้าแล้งใบจะออกเป็นสีขาวและม่วงอ่อน ส่วนสีเขียวจะไม่ค่อยมี และบางกอที่มีลำต้นออกเป็นสีเขียวแซมพอดแยกออกจากกอเดิมหน่อที่แตกออกมาใหม่จะเป็น 3 สีเหมือนเดิม จึงสันนิษฐานว่าต้นที่มีลำต้นแก่ก็จะกลับมาเป็นสีเขียวเหมือนเดิม ดังนั้น จึงไม่มีโอกาสกลายเป็นวัชพืชแน่นอน โดยเฉพาะดอกได้ทำการทดลองปลูกแล้วเมื่อเทียบกับกับหญ้าแฝกที่เป็นสีเขียวปกติที่นั่นหญ้าแฝกม่วงเปอร์เซ็นต์การเกิดน้อยกว่าหญ้าแฝกสีเขียวปกติ นอกจากนั้น ศูนย์สาธิตการพัฒนาและบรรณการให้หญ้าแฝกด้านป่าไม้ที่ 3 (สุรินทร์) ทำการขยายพันธุ์หญ้าแฝกสีม่วงเป็นเวลาหลายปีมีการขยายพันธุ์โดยใช้ดินจากพื้นที่ต่าง ๆ มาทดลองเพาะ หรือเพิ่มปริมาณปุ๋ย หรือธาตุอาหารลงในแปลงทดลองหญ้าแฝกสีม่วงก็ยังคงความเป็นสีม่วงไว้ตามเดิม มีเฉพาะบางต้นที่สันนิษฐานไว้ข้างต้น ว่าอาจจะกลายเป็นลำต้นที่แก่จัดจึงกลับมาเป็นสีเขียวตามเดิม

เปรียบเทียบลักษณะดอกของหญ้าแฝกสีม่วงกับหญ้าแฝกทั่วไป

▶ การติดตามผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาและรณรงค์ การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในพื้นที่จังหวัดอุดรธานี

โดย : กลุ่มแผนงาน
กองแผนงานและวิเทศสัมพันธ์
สำนักงาน กปร.

ระหว่างวันที่ 12-14 กรกฎาคม 2560 คณะอนุกรรมการด้านวิชาการและติดตามประเมินผล โครงการพัฒนาและรณรงค์การใช้หญ้าแฝกอันเนื่องมาจากพระราชดำริ พร้อมด้วยผู้บริหารสำนักงาน กปร. เจ้าหน้าที่สำนักงาน กปร. และกรมป่าไม้ ได้เดินทางติดตามการดำเนินงานหญ้าแฝก ในพื้นที่จังหวัดอุดรดิตถ์ ทั้งหมด 5 แห่ง เพื่อติดตามความก้าวหน้า ปัญหา อุปสรรค และให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการปลูกหญ้าแฝก ในพื้นที่ต่าง ๆ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1 โครงการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่เกิดอุทกภัยและดินถล่ม พื้นที่ 4 (ลุ่มน้ำห้วยปู่เจ้า) ตำบลพายหลวง อำเภอลับแล จังหวัดอุดรดิตถ์ (กรมป่าไม้)

โครงการนี้ได้มีการนำหญ้าแฝกมาปลูกบริเวณพื้นที่ลาดชันรอบอ่างเก็บน้ำควบคู่ไปกับการปลูกไม้ป่าไม้ผล และไม้เศรษฐกิจ เพื่อป้องกันการพังทลายของหน้าดิน และช่วยปรับปรุงบำรุงดินให้มีคุณภาพ นอกจากนี้ มีการนำกล้าหญ้าแฝกจำนวน 150,000 กล้ามาเพาะชำในแปลงเพาะชำ เพื่อขยายพันธุ์หญ้าแฝกอีกด้วยซึ่งทางคณะอนุกรรมการฯ มีข้อคิดเห็นและเสนอแนะแนวทางในการดำเนินงาน ดังนี้

1. ควรพิจารณาพันธุ์หญ้าแฝกที่เหมาะสมกับพื้นที่ ที่เจริญเติบโตได้ดีในที่ร่ม เช่น ห้วยขาแข้ง ร้อยเอ็ด ราชบุรี เป็นต้น
2. ควรจัดการฝึกอบรมการปลูกหญ้าแฝกในพื้นที่ลาดชัน และในพื้นที่ป่าไม้/ในสภาพร่มเงา สำหรับพื้นที่ลาดชันมากที่อยู่ริมอ่างเก็บน้ำ ควรได้รับการปลูกหญ้าแฝกเป็นแถว ขวางความลาดชันเพิ่มเติมเป็น 3-5 แถว (จากเดิมที่มีการปลูกไว้แถวบนเนิน)

2 โครงการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่เกิดอุทกภัยและดินถล่ม พื้นที่ 2 (ลุ่มน้ำแม่เจย) ตำบลบ้านด่านนาขาม อำเภอเมือง จังหวัดอุตรดิตถ์

โครงการนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณ จาก
งบกลาง กปร. ให้ดำเนินกิจกรรมเพาะชำกล้าหญ้าแฝก
จำนวน 150,000 กล้า ซึ่งได้มีการปลูกหญ้าแฝกบริเวณ
พื้นที่ลาดชันตามแนวคันคลองและปลูกตามแนวดินบริเวณ
ปากถ้ำ เพื่อป้องกันแนวดินถล่มและปรับปรุงดินในพื้นที่
ให้ดีขึ้น อีกทั้งจะเป็นประโยชน์แก่ประชาชนในพื้นที่
ที่จะนำหญ้าแฝกไปใช้อีกด้วย นอกจากนี้ยังเป็นการดูแล
รักษาทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่บริเวณโครงการไม่ให้
ถูกบุกรุกเพิ่มเติม ซึ่งทางคณะกรรมการฯ มีข้อคิดเห็น
และเสนอแนะแนวทางในการดำเนินงาน ดังนี้

1. การปลูกหญ้าแฝกขวางที่ลาดชัน ควรใช้พันธุ์หญ้าแฝก
ที่เหมาะสมกับลักษณะภูมิประเทศ
2. การปลูกหญ้าแฝกควรวางแผนการปลูกให้เป็น
แถวยาวตรง มีความห่างของแถวขึ้นอยู่กับความลาดชัน
ของพื้นที่นั้น ๆ
3. การปลูกหญ้าแฝกบริเวณต้นถ้ำ ควรให้ต้นถ้ำ
ได้รับพื้นที่ที่โปร่ง ไม่ทึบจนเกินไป มีแสงแดดลอดลงมา
ได้มากขึ้น เพื่อให้กล้าแฝกเจริญเติบโตได้ดีขึ้น

3 โครงการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่เกิดอุทกภัยและดินถล่มพื้นที่ 1 (ลุ่มน้ำแม่สี) ตำบลน้ำหมัน อำเภอกำปลา จังหวัดอุตรดิตถ์

การดำเนินงานของโครงการได้มีการเพาะชำเตรียมกล้าแฝก จำนวน 150,000 กล้า (งบประมาณปี พ.ศ. 2560) โดยมีแปลงเพาะชำและโรงเพาะชำหญ้าแฝกจากแฝกถุงเพื่อทำการปลูกหญ้าแฝกบริเวณไหล่ถนนที่ตัดใหม่รวมไปถึงบริเวณพื้นที่ขอบสระลาดชันของแหล่งน้ำ และมีการปลูกหญ้าแฝกรักษาสภาพดินร่วมกับระบบวนเกษตรของชุมชนในพื้นที่โครงการ เพื่อป้องกันดินเลื่อนไหลจากพื้นที่ตัดถนนและไหล่ทาง และสามารถช่วยปรับปรุงต้นไม้ที่เป็นไม้ผลไม้เศรษฐกิจให้มีความ

อุดมสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมชุมชนให้ปลูกหญ้าแฝกเพื่อเป็นการสนองพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตรด้วย ซึ่งทางคณะกรรมการมีข้อคิดเห็นและเสนอแนะแนวทางในการดำเนินงาน ดังนี้

1. เห็นควรให้จัดทำแปลงสาธิตการปลูกพืชแบบวนเกษตร (ไม้ยืนต้น+ไม้ป่าเป็นหลัก)
2. ควรมีหลักสูตรการอบรมสำหรับการปลูกและการดูแลป่าในพื้นที่ปลูกหญ้าแฝกริมถนนตัดใหม่

4 โครงการปลูกป่าเพื่อฟื้นฟูและพัฒนาระบบนิเวศป่าไม้จากเหตุการณ์อุทกภัยและดินถล่ม ในพื้นที่บ้านต้นขนุน ตำบลน้ำไผ่ อำเภอน้ำปาด จังหวัดอุตรดิตถ์

โครงการนี้เป็นการดำเนินงานตามระบบวนเกษตร โดยมีการปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง การปลูกพืชแซมป่า เช่น พืชผักยืนต้น พืชล้มลุกและพืชสมุนไพร ร่วมกับการปลูกหญ้าแฝกให้ถูกต้องตามสภาพภูมิศาสตร์ สามารถทำให้รักษาหน้าดินไว้ได้เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการดูแลรักษาป่าอย่างพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน สามารถผลิตกล้าแฝกจำนวน 45,000 กล้า แจกแก่เกษตรกรจำนวน 85 ราย เพื่อนำไปปลูกในบริเวณพื้นที่ของตนเอง นอกจากนี้ ยังมีขยายพันธุ์แฝก จำนวน 300,000 กล้า เพื่อใช้สำหรับทำฝายชะลอน้ำแบบผสมผสาน 50 แห่ง ฝายกึ่งถาวร 10 แห่ง และฝายถาวร 2 แห่ง อีกทั้งยังเป็นศูนย์ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจ มาทัศนศึกษาดูงานได้อีกด้วยซึ่งทางคณะอนุกรรมการฯ มีข้อคิดเห็นและเสนอแนะแนวทางในการดำเนินงาน ดังนี้

1. ในบริเวณพื้นที่ชุมชนควรทำแปลงเกษตรเป็นศูนย์เรียนรู้ โดยยึดถือแนวทางวนเกษตรเป็นหลักพร้อมปลูกหญ้าแฝกร่วมดำเนินการป้องกันการพังทลายของหน้าดิน โดยการปลูกให้ถูกต้องตามสภาพภูมิศาสตร์

2. ควรใช้พื้นที่ในบริเวณศูนย์เรียนรู้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด เช่น การปลูกไม้พื้นเมือง ไม้ผลที่หลากหลาย เป็นต้น ปลูกแล้วเจริญเติบโตได้ดี มีพืชสำหรับบริโภคได้และมีรายได้ต่อไป

3. ในการส่งเสริมเกษตรกรควรมีการบูรณาการทำงานจากหน่วยงานอื่นๆ โดยมีกรมป่าไม้เป็นหน่วยงานหลัก ร่วมมือกับกรมส่งเสริมการเกษตร หน่วยงานพัฒนาชุมชน ฯลฯ และอาจมีการตั้งเป็นคณะทำงานระดับจังหวัด เพื่อขอความร่วมมือพัฒนาชุมชนต่อไป

5 โครงการฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่อุทยานและดินถล่ม พื้นที่ 3 (ลุ่มน้ำห้วยขุนฟาว) ตำบลบ้านขุนฟาว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

การดำเนินงานของโครงการมีการปลูกหญ้าแฝกสาธิต ริมคลองใกล้บริเวณสำนักงานโครงการฯ พื้นที่ 3 เพื่อป้องกันพื้นที่ดินถล่มที่กัดเซาะริมตลิ่งทั้งยังมีการทำแปลงขยายพันธุ์หญ้าแฝกในบริเวณริมคลองประตุน้ำ สำหรับใช้เพื่อการส่งเสริมการปลูกหญ้าแฝกให้กับชุมชนในพื้นที่โครงการซึ่งขยายกล้าหญ้าแฝกนั้นมาจากกล้าหญ้าแฝก จำนวน 150,000 กล้า ที่ได้รับมาในครั้งแรก นอกจากนี้ ยังปลูกบริเวณฝายที่สร้างบริเวณหลังหน่วยงานมีการ

สร้างใหม่ จำนวน 3 แห่ง ซึ่งทางคณะอนุกรรมการฯ มีข้อคิดเห็นและเสนอแนะแนวทางในการดำเนินงาน ดังนี้

1. ในบริเวณพื้นที่ชุมชนควรเพาะพันธุ์หญ้าแฝกเพิ่มเติม และหาพันธุ์ที่เหมาะสมในการปลูก
2. การปลูกหญ้าแฝกที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วม ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้ความเข้าใจก่อนที่จะลงมือปลูกหญ้าแฝกทุกครั้ง ซึ่งจะเป็นการสร้างจิตสำนึกในความเป็นเจ้าของชุมชน

ข้อเสนอแนะในภาพรวมของการติดตามการดำเนินงานโครงการฯ

1. หน่วยงานที่ดูแลโครงการควรจัดให้มีการจัดอบรมแก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานเพื่อเพิ่มองค์ความรู้และความเข้าใจในการปลูกและขยายพันธุ์หญ้าแฝกได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ
2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความรู้เรื่องการปลูกหญ้าแฝกที่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนและเกษตรกร รวมทั้งราษฎรที่สนใจในการปลูกหญ้าแฝก

การส่งข้อมูล เผยแพร่ประชาสัมพันธ์

ส่งมาที่ กองบรรณาธิการจุลสารภูมิวารินอนุรักษ์ กองแผนงานและวิเทศสัมพันธ์

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
(สำนักงาน กปร.)

อาคารสำนักงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

เลขที่ 2012 ซอยอรุณอมรินทร์ 36 ถนนอรุณอมรินทร์

แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร 10700

โทรศัพท์ 0 2447 8500 ต่อ 234 โทรสาร 0 2447 8543

E-mail : rdpb.pl2@gmail.com

หรือ : สำนักงานวิจัยและพัฒนาการจัดการที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน

2003/61 ถนนพหลโยธิน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร

กรุงเทพมหานคร 10900

โทรศัพท์ 0 2941 2924 โทรสาร 0 2579 1565

E-mail : ord_1_1dd@hotmail.com

คณะผู้จัดทำ

ประธานที่ปรึกษา

ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล

ที่ปรึกษา

นายต๋นุชา ลินฉนวนนท์

นายปวีตร์ นวะมะรัตน์

บรรณาธิการ

นางสุพร ตรีนรินทร์

กองบรรณาธิการ

ดร.ณรงค์ โฉมเฉลา

นายประเดิมชัย แสงคุ้มวงษ์

นางกิตติมา ศิวอาทิตย์กุล

นางสาวภรภัทร นพมาลัย

นางสาวผการัตน์ ศิริโกศ

นางสาวศรีนิตย์ บุญทอง

นางสาวถกมลวรรณ ไกรสรกุล

นางสาวศีตกร ตันกำแหง

ดร.วีระชัย ณ นคร

นายสุรพล สงวนแก้ว

นางพิณทิพย์ ธิติโรจนะวัฒน์

นางสาวกมลภา วัฒนประพัฒน์

นางสาวกัญฉิมา แสงเนาวรัตน์

นางสุวรรณา พาศิริ

ดร.พิทยากร ลิมทอง

รศ.ฉลองชัย แบบประเสริฐ

นายอาทิตย์ สุขเกษม

นางสาวอิสรียา มีสิงห์

พิมพ์ที่

โรงพิมพ์เทพปัญญาวิสัย โทร. 0 2455 9468-70 โทรสาร 0 2455 9472

จำนวนพิมพ์ 1,000 เล่ม

ISSN : 0859-8886

สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.)

อาคารสำนักงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

เลขที่ 2012 ซอยอรุณอมรินทร์ 36 ถนนอรุณอมรินทร์ แขวงบางยี่ขัน เขตบางพลัด กรุงเทพมหานคร 10700

โทรศัพท์ 0 2447 8500 ต่อ 234 โทรสาร 0 2447 8543